

Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Sınıf Öğretmeni Adaylarının Demokratik Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi¹

Buket Karadağ², Mustafa Bektaş³

Özet: Demokratik toplum yapısına sahip olan ülkelerde demokratik düzenin korunması ve devamının sağlanması için bireylerin demokratik değerleri benimsemesi ve bu değerleri eyleme dönüştürmesi gerekmektedir. Bireylere bu değerler önce ailede kazandırılmaya başlanır; sonrasında ise okulda devam edilir. Okulda bu görevi öğretmenler üstlenmektedir. Bu sebeple öğretmenlerin henüz öğretmen adayı iken demokratik değerlerle ilgili yeterli bilgi ve bilinç düzeyine ulaşmaları sağlanmalıdır. Bu düşünceden hareketle bu araştırma, sınıf öğretmeni adaylarının demokratik tutumlarının gelişmesinde bir yöntem olarak yaratıcı drama kullanımının etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma deneysel araştırma modellerinden tek grup öntest-sontest modelinde tasarlanmıştır. Araştırma 30 sınıf öğretmeni adayı ile yürütülmüştür. Araştırmada Gözütok (1995) tarafından geliştirilen Demokratik Tutum Ölçeği ve demokrasi metaforlarını belirlemek için anket formu kullanılmıştır. Metaforik algılar yaratıcı drama etkinliklerinin hazırlanması sürecinde yol gösterici olmuştur. Geliştirilen metaforlar incelendiğinde sınıf öğretmeni adaylarının demokrasi hakkında en fazla “eşitlik” ve “adalet” kavramları ile ilgili metafor oluştururken en az “birey” ve “gereklilik” kavramları ile ilgili metafor oluşturulduğu görülmüştür. Araştırmaya katılanların verilen eğitimden önceki demokratik tutumları ile deneysel işlemlerden sonraki demokratik tutumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Deneysel işlemlerin

¹ Bu çalışma "Sınıf öğretmeni adaylarına metaforik algıları doğrultusunda yaratıcı drama yöntemiyle demokratik değerlerin kazandırılması" adlı yüksek lisans tezinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

² MEB'de sınıf öğretmeni.

³ Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, mbektas@sakarya.edu.tr

Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Sınıf Öğretmeni Adaylarının Demokratik Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi

öncesinden sonrasına demokratik tutumlardaki değişim uygulamanın etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Araştırmada elde edilen sonuçlara dayanarak demokrasi eğitimi, öğretmenler tarafından öğrencilere eğitim aldıkları kurumlarda yaşantılara dayalı bir şekilde uygulamaya dönük eğitsel çalışmalarla verilmelidir.

Anahtar kelimeler: Demokratik değer, demokratik tutum, yaratıcı drama, metafor, öğretmen adayı

Examination of The Effects of Creative Drama Activities on Democratic Attitudes of Classroom Teacher Candidates

Abstract: In countries with a democratic society structure, it is necessary for individuals to embrace democratic values and transform these values in order to preserve and maintain the democratic order. Individuals begin to gain these values first in the family; after school in the school. Teachers undertake this task in the school. For this reason, it should be ensured that the teachers have sufficient knowledge and consciousness about the democratic values while they are still teacher candidates. For this reason, this research was conducted in order to determine the effect of the use of creative drama as a method in the development of democratic attitudes of classroom teacher candidates. The study was designed in a single group pretest-posttest model from experimental research models. The research was conducted with 30 class teacher candidates. In the research, a questionnaire form was used to determine Democratic Attitude Scale and democracy metaphors developed by Gözütok (1995). Metaphoric perceptions have been guiding the process of preparing creative drama activities. When the developed metaphors were examined, it was seen that the metaforth was at least related to the concepts of "individual" and "necessity" when the class teacher candidates created the metaphor about the concepts of "equality" and "justice" It was concluded that there was a statistically significant difference between the democratic attitudes of the participants in the survey before the given training and the democratic attitudes after the experimental procedures. It can be interpreted that the change in democratic attitudes after the experimental process is effective. Based on the results obtained in the research, democracy education should be given by educational activities aimed at implementation based on the experiences in the institutions where they are educated by the teachers.

Key Words: Democratic values, democratic attitudes, creative drama, metaphor, teacher candidate

Giriş

Cumhuriyetin kurulduğu günden bu yana Türkiye'nin hedefi çağdaş uygarlık seviyesinin önüne geçebilmektir. Bireyler tarafından paylaşılan ve benimsenen değerler bu hedefe ulaşabilmek için önemli görülmektedir. Çünkü bilindiği üzere değerler, toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2010).

Değerler eğitiminde demokratik tutumlar sergilemek önemlidir. Bu sebeple eğitimin en önemli görevlerinden biri bireylerdeki demokrasi bilgilerinin güçlendirilmesini sağlamaktır (Greene, 1985). Bireylerdeki demokrasi bilgilerinin güçlenmesi için, demokrasi kavramının bireyler tarafından içselleştirilmesi gerektiğine inanıldığı için 2005 yılında yürürlüğe konan eğitim programlarında değerler eğitimine yer verilmektedir (MEB, 2010). Ancak ülkemizde ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarının ders programları incelendiğinde bağımsız bir ders olarak değerler eğitimi dersi bulunmamaktadır. Bu sebeple eğitim programları oluşturulurken derslerin içeriklerinde değerler eğitimine yer verilmiştir.

Demokratik değerler kapsamında bireylere insan haklarına saygı, adalet, katılım, eşitlik, özgürlük, uzlaşma, serbest tartışma ortamı, tercih, açıklık, hoşgörü, siyasal çoğulculuk, şiddetten kaçınma, farklılaşma, hukuk devleti, sosyal devlet, dayanışma, insana değer verme, eleştirel düşünme ve ifade etme özgürlüğü kazandırılmaya çalışılmaktadır (Öztürk, 2000 ve Yeşil, 2002). Kazandırılmaya çalışılan bu demokratik kavramlar bireylere ezbere dayalı öğrenme yöntemleriyle kazandırılmamalıdır. Sadece öğrenme sonucunda oluşan ürün değil, bu süreçte öğrencinin neler öğrendiği de dikkate alınmalıdır. Oluşturulacak etkinlikler öğrenci ilgilerine, isteklerine ve seviyelerine uygun olarak planlanmalı ve öğrencilerde olumlu tutum geliştirmeye çalışılmalıdır. Schunk'un (2011) da belirttiği gibi tutumlar bireysel hareketleri etkileyen ve cömertlik, dürüstlük, sağlıklı yaşama bağlılık gibi bireysel özellikleri yansıtan içsel inançlardır. Demokratik tutum ise Büyükkaragöz ve Üre (1994) tarafından bireylerin fırsat ve imkân eşitliği, özgürlük ve adalet gibi temel kavram ve değerleri yasalarla belirlenen sınırlar çerçevesinde bir yaşam tarzı olarak hayata geçirdiği davranışlar bütünü olarak ifade edilmektedir.

Öğretmenlerin sınıf ve okul ortamındaki tutumlarının çocuklar üzerinde büyük önem taşıdığı bilinmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan, Öğretmen Strateji Belgesi'nde yer alan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri'nin güncelleme çalışmalarında da öğretmenlerin üç yeterlilik alanı belirlenmiş olup, bu alanlardan birinin "tutum ve

Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Sınıf Öğretmeni Adaylarının Demokratik Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi

değerler” olarak kabul edilmesi de bu önemi açık bir şekilde göstermektedir (MEB, 2017). Atasoy (1997) da öğretmenin demokratik tutum ve davranışları gösteren kişilik sergilemesinin önemli olduğunu vurgulamıştır. Genç ve Kalafat (2008) da demokratik tutumu benimsemiş öğretmenlerin, demokratik tutumu benimseyecek bireyleri yetiştireceğini belirtmiştir. Dünder (2013) da demokratik değerlerin bireylerde yerleşmesi için demokratik tutumların oluşması gerektiğini vurgulamıştır. Saban, Koçbeker ve Saban (2006) çalışmada öğretmen adayları ideal öğretmenin demokratik olması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca Saban’ın (2011) diğer araştırmasında da benzer sonuçlara rastlanmaktadır.

Lobman (2011) demokrasinin bilgi olarak verilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca demokrasinin bireyler tarafından yaşam biçimi haline getirilmesi için de bireylerin demokrasi sürecine doğrudan dahil edilmesinin gerekli olduğunu vurgulamıştır. Bu dahil edilme süreci eğitimde bir disiplin, bir öğretim yöntemi ve bir sanat eğitimi alanı olan; bir grupta, belli tekniklerden yararlanarak, geçmişte kazanılmış deneyimlerin yeniden düzenlenmesi yoluyla meydana getirilen canlandırmalar şeklinde tanımlanan yaratıcı drama (Adıgüzel, 2012; Okvuran, 2000; San, 2001; Üstündağ, 1994) ile sağlanabilir.

Yaratıcı drama yönteminde geçmişte kazanılmış deneyimlerle yapılan canlandırmalardan yararlandığı için, canlandırma sürecinde öğrenciler demokratik değerlerle ilgili yeni öğrendikleri bilgileri, geçmişte öğrendikleriyle ilişkilendirmektedirler. Bu ilişkilendirme sürecinde yeni öğrenilecek bilgilerin, geçmişte öğrenilen bilgileri etkilediği için öğretmenler yeni bir konunun öğretimine geçmeden önce öğrencilerin ne tür eksikleri olduğunu belirleyeceği çalışmalar yapılmalıdır. Öğretmenlerin bu çalışmaları yaparken yararlanabilecekleri teknikler vardır; bunlardan biri de aktif öğrenme tekniklerinden metafor tekniğidir. Birçok araştırmacı metaforla ilgili farklı yorumlarda bulunmuştur. Modell (2009), metaforun sadece dilin bir özelliği olmadığını aynı zamanda bilişin temel yapılarından biri olduğunu vurgulamaktadır. Strenski’ye (1989) göre metaforların sonuçları vardır. Bu sonuçlar bizim tutumlarımızı şekillendirir, ayrıca davranışlarımızı da belirler. Çünkü metaforlar, iki şey arasında karşılaştırma yaparak benzerliklere dikkat çekmede, bir şeyi başka bir şeyin yerine koyarak açıklamada, anlaşılması zor olan konuları daha anlaşılır ifade etmede ve soyut kavramların zihinde somutlaştırılmasında kullanılır (Döş, 2010; İbret ve Aydınöz, 2011; Saban, 2004). Ayrıca metaforlar sayesinde birey yeni bilgiyi, öğrendikleriyle

birleştirip yeni anlamlar meydana getirir. Böylece yeni olanın daha kolay öğrenilmesini sağlar (Saban, 2008 ve Taşpınar, 2012).

Son zamanlarda metaforlar eğitimde daha sık kullanılmaya başlanmıştır. Literatürde öğretmen adayları ile yapılmış metafor çalışmalarına çok fazla rastlanmaktadır. Öğretmen adaylarının öğretmen (Saban, Koçbeker ve Saban, 2006; Saban, 2004; Cerit, 2008), öğrenci (Saban, 2009), coğrafya (Öztürk, 2007), matematik öğretmeni (Güler, Öçal ve Akgün, 2011) kavramı hakkındaki metaforik algılarının konu edildiği çalışmalar bu çalışmalardan birkaçıdır. Adı geçen araştırmaların amacı öğretmen adaylarının bir kavram hakkındaki metaforik algılarını belirlemeye yöneliktir.

Metaforik algılar belirlendikten sonra, demokratik tutum ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmalar incelenmiş, tutum geliştirmeye yönelik yaratıcı drama yönteminin kullanıldığı çalışmalar görülmüştür (Erbay ve Ömeroğlu, 2012; Özer, 2004; Selçioğlu, 2011). Ancak bu çalışmalarda demokratik tutum geliştirilmesi için hazırlanan yaratıcı drama etkinliklerinde bireylerin geçmiş öğrenmeleri göz önüne alınmamış, kavramlara yönelik algıları incelenmemiştir.

Bu araştırma, metaforik algılardan yararlanarak oluşturulmuş yaratıcı drama etkinliklerinin kullanılması ile sınıf öğretmeni adaylarının demokrasiye yönelik daha olumlu tutum geliştireceğinin düşünülmesi açısından önemlidir. Ayrıca literatür incelendiğinde demokratik değerlerin kazandırılması ile ilgili çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Fakat sınıf öğretmeni adaylarının demokratik tutumlarını geliştirmeye yönelik böyle bir çalışma yapılmamıştır. Bu eksikliği gidermesi açısından da çalışma önemli görülmektedir.

Ayrıca bu araştırma öğrenci merkezli eğitime uygun olarak geliştirilmesi açısından güncel, demokratik tutumu geliştirmek için metaforik algılardan yararlanarak hazırlanmış yaratıcı drama etkinliklerinin kullanılmasıyla ilgili yapılan ilk çalışma olması bakımından özgün, demokratik değerlerin kazandırılmasında yaratıcı drama yönteminin kullanılması yönünden gerekli, demokrasi eğitiminin etkililiğini artırabileceği için işlevsel olarak görülmektedir.

Bu araştırmanın problem cümlesi “sınıf öğretmeni adaylarının demokratik tutumlarına, demokrasi metaforu algılarına göre geliştirilip uygulanan yaratıcı drama etkinliklerinin etkisi var mıdır?” şeklinde belirlenmiştir. Problem cümlesi doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Sınıf Öğretmeni Adaylarının Demokratik Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi

1. Sınıf öğretmeni adaylarının demokrasi kavramına ilişkin metaforik algıları nelerdir?
2. Demokratik değerlerin kazandırılmasında sınıf öğretmeni adaylarının demokrasi kavramına ilişkin metaforik algıları dikkate alınarak yaratıcı drama yöntemi kullanımının, sınıf öğretmeni adaylarının demokratik tutumlarına etkisi var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Araştırma problemlerini ve alt problemlerini daha iyi açıklamak amacıyla çalışmada karma yöntem kullanılmıştır. Karma yöntemle ilgili farklı tanımlar yapılsa da nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanılması şeklinde tanımlanmaktadır (Creswell ve Plano Clark, 2007; Jick, 1979; Johnson ve Onwuegbuzie, 2004). Creswell'e (2008) göre nitel ve nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanılması, bu yöntemlerin ayrı kullanılmasından daha iyi sonuçlar ortaya çıkarır. Bu sebeple çalışmada karma yöntem tasarımlarından sıralı araştırıcı tasarımı kullanılmıştır. Bu tasarımda önce nitel veriler toplanıp analiz edilir, bunu nicel veri takip eder. Araştırmanın nitel boyutunda metaforik algı belirlemeye yönelik anket kullanılmıştır, bu anket ile öğretmen adaylarının demokrasi kavramına yönelik algıları belirlenmiştir. Belirlenen metaforik algılardan yararlanarak drama planları hazırlanmıştır. Drama planlarının öğretmen adaylarının demokrasi tutumlarına etkisini incelemek için araştırmanın nicel boyutu olan demokratik tutum ölçeği uygulanmış, tek grup ön test- son test deseninden yararlanılmıştır. Bu desende deneysel işlemin etkisi tek bir grup üzerinde yapılan çalışmayla test edilir. Deneklerin bağımlı değişkene ilişkin ölçümleri uygulama öncesinde öntest, sonrasında sontest olarak aynı denekler ve aynı ölçme aracı kullanılarak test edilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008: 198).

Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklem çerçevesini 2013-2014 Eğitim-Öğretim yılında Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda ikinci sınıfta öğrenim gören 60 sınıf öğretmeni adayı oluşturmaktadır. Örneklem çerçevesindeki her öğretmen adayı sınıf numaralarına göre sıralanmış olup, örneklem seçiminde ise sistematik örneklem seçim tekniği kullanılmıştır. Bu seçime göre, çalışma araştırmanın

örnekleminde okul numarasının sonu çift sayı olan 30 sınıf öğretmeni adayı ile yürütülmüştür. Sınıf öğretmeni adaylarının 7'si erkek, 23'ü kızdır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada hem nitel hem de nicel verileri toplamak için veri toplama araçlarından yararlanılmıştır. Araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının demokrasi hakkındaki metaforlarını belirlemek üzere anket formu kullanılmıştır. Anket formunda katılımcıların cinsiyetini belirlemeye yönelik bir soru, metaforu belirtmeleri için "Demokrasi ...gibidir." ifadesi ve bu metaforun konusu ile kaynağını belirtebilecekleri gerekçeyi sorgulayan "Çünkü..." ifadesi olmak üzere toplam iki soru vardır. Anket formunun görünüş ve kapsam geçerliği için ikisi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda, biri de Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü'nde görev yapan, üç alan uzmanından görüş alınmıştır. Sonrasında önerilen düzeltmeler yapıp forma son hali verilmiştir.

Araştırmada sınıf öğretmen adaylarının demokratik tutumlarını belirlemek üzere Gözütok (1995) tarafından geliştirilen, Demokratik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Demokratik Tutum ölçeği, öğretmenlerin demokratik tutumlarını belirlemek amacıyla Tutum Araştırma Laboratuvarı (Published for the Attitude Research Laboratory) tarafından geliştirilen "Teacher Opinionaire on Democracy" ölçeğinin G ve H formlarından elde edilmiştir. Ölçeğin Türkçe geçerlik güvenilirlik analizleri Gözütok (1995) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı ,87 olarak hesaplanmıştır. Ölçekte 32'si olumlu, 18'i de olumsuz olmak üzere toplam 50 madde yer almaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 0-50 arasında değişmektedir ve ölçekten alınan puanın yüksekliği bireyin demokratik tutum düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçekteki maddeler "katılıyorum" ve "katılmıyorum" biçiminde cevaplanmıştır. Katılıyorum seçeneği için 1, katılmıyorum seçeneği için 0 verilmiştir. Olumsuz maddelerde bu puanlamanın tersi yapılmıştır.

Ölçeğin bu araştırmada kullanılabilmesi için ölçeğin dil eşdeğerliği çalışmasını yapan araştırmacı ile elektronik posta yoluyla yazışılarak gerekli izin alınmış ve ölçeğin kullanma kılavuzu ile yanıt anahtarı temin edilmiştir.

Deneysel İşlem Basamakları

Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Sınıf Öğretmeni Adaylarının Demokratik Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi

Araştırmanın ilk aşamasında sınıf öğretmeni adaylarından demokrasi kavramına yönelik metaforik algılarını belirlemek için anket formu doldurmaları istenmiştir. Doldurulan metaforlar incelenmiş ve sınıf öğretmeni adaylarının demokrasi kavramına yönelik metaforik algıları belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar göz önüne alınıp, demokrasi kavramına yönelik eksiklikler belirlenmiştir. Verilerin yardımıyla demokrasinin temel değerlerini ve demokrasi eğitimini içeren drama etkinlikleri hazırlanmıştır. Hazırlanan etkinlikler 2013-2014 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde verilmekte olan drama dersinde uygulanmıştır. Araştırmanın ilk aşaması olarak ilk hafta gruba araştırmacı tarafından ön test olarak Demokratik Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Uygulama süresince yaratıcı drama etkinlikleri gruba dokuz hafta (27 saat) uygulanmıştır. Çalışmanın son haftasında gruba son test olarak Demokratik Tutum Ölçeği uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Katılımcıların demokrasi kavramına yönelik metaforlar geliştirdikleri dokümanların çözümlenmesi içerik analizi yöntemi ile yapılmış, elde edilen bulgular sıklık tabloları kullanılarak sunulmuş ve yorumlanmıştır. Verilerin bilgisayara aktarılması ve ayıklanması, geliştirilen metafor ve gerekçelerin sınıflandırılması ve kodlanması, kavramsal kategorilerin geliştirilmesi, geçerlik ve güvenirlik ile son olarak nicel veri analizi aşamasının gerçekleştirilmesiyle beş aşamada süreç tamamlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008; Saban, 2009).

Anketlerle elde edilen veriler öncelikli olarak öğrencilerin belirgin bir metafor geliştirip geliştirmediklerine göre incelenmiş ve belirgin metafor geliştirilen anketlere sıra numarası verilmiştir. Daha sonra anketler metafor ve gerekçeleri ile birlikte sıra numaralarına göre listelenmiştir. Aktarılan metafor gerekçesinin kime ait olduğunu belirtmek için ifadenin başına kız için "K", erkek için "E" ve öğretmen adayı için "ÖA" harflerinin sonuna etkinlik kağıdı sıra numarası eklenerek kodlama yapılmıştır.

Metaforik algıları belirlemek için bulgular ayrı ayrı incelenmiştir ve incelemede bütünlüğü ve ortaklığı sağlamak amacıyla her kavrama ilişkin belirli kategoriler ve bu kategorilere uygun alt kategoriler oluşturulmuş, yorumlama bu kategoriler üzerinden yapılmıştır. Bu kategoriler oluşturulurken sadece metaforlar değil, gerekçeler de

yorumlanmıştır. Çünkü demokrasi kavramını tek bir kavramla açıklamak mümkün değildir, demokrasi birden çok kavramı kapsamaktadır.

Demokratik Tutum Ölçeği'nden elde edilen verilerin incelenmesi için ise, veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve SPSS 18.0 programından yararlanılarak çözümlenmeler gerçekleştirilmiştir. Demokratik Tutum Ölçeği'nden elde edilen puanlar üzerinde aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Ön test ve son test puanları arasındaki farkın istatistiksel anlamlılığı için tek grup t-testi kullanılmıştır. Tüm analizlerde .05 anlamlılık düzeyi temel alınmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda iç geçerlik, dış geçerlik, iç güvenirlik, dış güvenirlik kavramlarının yerine sırasıyla, inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlık ve teyit edilebilirlik kavramları kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu bağlamda araştırmanın geçerlilik ve güvenirliliğini sağlamak amacıyla yapılan çalışmalar şu şekildedir:

Araştırmada inanırlılığı artırmak için ilgili alanyazın incelenmiş, konu ile ilgili kavramsal çerçeve oluşturularak metaforları belirlemek için anket formu oluşturulmuştur. Ayrıca araştırma sürecinde elde edilen veriler uzmanlar tarafından değerlendirilmiştir. Araştırma süreci ve etkinlikler sade ve anlaşılabilir dil kullanılarak yazıya aktarılmıştır. Araştırmanın tutarlılığının arttırılması için elde edilen bulgular detaylı bir şekilde rapor edilmiştir. Elde edilen verilerden kavramsal kategoriler oluştururken uzmanlardan yardım alınmıştır. Ayrıca uzmanlardan birine birinde metaforik algıların olduğu, diğerinde ise kavram kategorilerinin bulunduğu listeler verilmiştir. Uzmanlardan metaforik algıları kavram kategorileriyle eşleştirmesi istenmiştir. Eşleştirme sonucunda listeler karşılaştırıldığında görüş birlikleri ve görüş ayrılıkları belirlenmiştir. Daha sonra Miles ve Huberman'ın (1994) güvenirlik hesaplamayla ilgili formülü uygulanmıştır. Uygulama sonucunda $27/27+3= 0,9$ bulunmuştur. Bu çalışma %90 uyum sağladığı için güvenilir olarak nitelendirilmektedir (Saban, 2009). Araştırmanın teyit edilebilirliğini sağlamak için araştırma sürecinde kullanılan veriler ilgililerin incelemelerine imkân sağlamak için araştırmacı tarafından saklanmaktadır.

Bulgular

Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Sınıf Öğretmeni Adaylarının Demokratik Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın alt problemlerinin yanıtlanması için elde edilen verilerin uygun istatistiksel yöntemlerle analizi sonucunda ortaya çıkan bulgulara ve bu bulgulara yönelik yorumlara yer verilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular alt problemlere göre sunulmuştur.

Araştırmanın birinci alt problemi "Sınıf öğretmeni adaylarının demokrasi kavramına ilişkin metaforik algıları nelerdir?" şeklindedir. Bu doğrultuda araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının metaforik algılarına bakılmıştır. Yorumlamalar sonucunda oluşan yedi kavramsal kategori incelendiğinde eşitlik, adalet, özgürlük, çeşitlilik, karşılıklılık, gereklilik ve birey olarak isimlendirilen kavramsal kategoriler oluşmuştur. Bu kategoriler oluşturulurken demokrasinin özgürlük, eşitlik, adalet, hoşgörü, dürüstlük gibi temel değerlerinden yararlanılmıştır. Kavramsal kategoriler ve bu kategorilerde yer alan toplam öğrenci sayısı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Kavramsal Kategorilerdeki Metaforları Geliştiren Öğrenci Sayıları

Kavramsal Kategoriler	Erkek (n)	Kız (n)	Toplam (n)
Eşitlik Kavramı	2	5	7
Adalet Kavramı	1	4	5
Özgürlük Kavramı	-	4	4
Çeşitlilik Kavramı	3	1	4
Karşılıklılık Kavramı	1	3	4
Gereklilik Kavramı	-	3	3
Birey Kavramı	-	3	3

Tablo 1 incelendiğinde metafor sayılarına göre oluşturulan yedi kavramsal kategoride; sınıf öğretmeni adaylarının en çok eşitlik kavramı kategorisinde, en az ise gereklilik ve birey kavram kategorilerinde metafor geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Eşitlik kavramı olarak demokrasi kavramsal kategorisinde 7 sınıf öğretmeni adayı bulunmaktadır. Bu sınıf öğretmeni adaylarının 2'si erkek, 5'i kızdır. Geliştirilen metaforlar gökyüzü, güneş, terazi, doğa, aynı ailenin farklı çocukları, terazi ve oyundur. Demokrasi kavramını eşitlik olarak ifade eden metaforları geliştiren sınıf öğretmeni adaylarının gerekçeleri incelendiğinde: Gökyüzü metaforu için KÖA13. "Çünkü; herkese eşit yaklaşıyor. İnsanların görebildiği kadar. Birine daha uzak ya da birine daha yakın değil. İnsanda eşitsizlik kavramını oluşturumuyor. O var ve herkes ondan olabildiğince faydalanıyor.", güneş metaforu için EÖA14. "Çünkü; güneş herkesin üstüne sunar ışıklarını. Ayırım yapmaz, eşit dağıtır. Onu engelleyen bulutlar bile fazla dayanamaz. Çünkü bulutlar güneşi yok edemez ancak saklayabilir. Güneş olmayan bir yerde

çiçekler açmaz, kuşlar cıvılamaz. Güneşsiz bir hayat ya yağmurun sert vuruşlarına ya da sellere, taşkınlara sebep olur.”,terazi metaforu için EÖA26. “Çünkü; terazide tartacağımız her neyse diğer tarafına ona uygun bir ağırlık koyarız. Yani nesnelere birbirleriyle ağırlık olarak eşit olmalıdır. Demokraside de duygu, düşüncelerimizi yansıtan kişilerin başa geçmesi bizi temsil etmesi için onlara olanak sağlarız.”, doğa metaforu için KÖA7. “Çünkü; doğa düşünür. Kendi uygular. Demokrasi de öyle değil midir? Birey kendi özgürce karar verir ve bütün insanlar eşittir, bir düzeni vardır. Doğada da tıpkı bir düzen eşitlik vardır.”, aynı ailenin farklı çocukları metaforu için KÖA3.“Çünkü; anne-baba bu çocukları sorgulamaksızın kabul eder ve beş parmağın beşi bakış açısıyla yaklaşır.”, terazi metaforu için KÖA27. “Çünkü; demokratik ortamlarda herkes eşit durumdadır. Kimse kimseden ne üst ne de alt konumdadır. Terazide nasıl ağır olan kefe aşağı çekiliyorsa, demokrasinin olduğu yerde de çoğunluğun istediği görüş kabul görür.” ve oyun metaforu için KÖA22 “Çünkü; oyunu oynayan bireylerde bunu sırayla ve diğer oyuncuların hakkına saygı gösterecek her birey eşit şartlarda oyun içerisinde rol alarak kendi dünyalarını mutlu kılmayı hedeflerler. Her birey demokrasi gibi oyun içinde eşittir. Hiçbir farklılık önemli değildir.” şeklinde gerekçe belirtmişlerdir.

Adalet kavramı olarak demokrasi kavramsal kategorisinde 5 sınıf öğretmeni adayı bulunmaktadır. Bu sınıf öğretmeni adaylarının 1’i erkek, 4’ü kızdır. Geliştirilen metaforlar çürük elma, petek, kadın, ülkem ve yağmurdur. Demokrasi kavramını adalet olarak ifade eden metaforları geliştiren sınıf öğretmeni adaylarının gerekçeleri incelendiğinde: Çürük Elma metaforu için KÖA6. “Çünkü; zaman zaman demokrasi uygulanırken bazen duymazdan geliyoruz insanları bu duymazdan gelmelerde çürük kısmını oluşturuyor. Yani insanların söz sahibi olmadığı o toplumda yok sayılmaya çalışıldığı kısım çürük olan uygulandığı kısım elmanın sağlam kısmıdır.”, petek metaforu için KÖA24. “Çünkü; her bir altıgen biçiminde eşit olarak dağılmıştır. Bu eşit şekilde dağılıma altın oran denir. Demokrasi de adaletli dağılımdır, arıların yapmış olduğu petek gibi.”, kadın metaforu için KÖA15. “Çünkü; insanlar özellikle erkekler sürekli onu temsil etmek adı altında onun hakkında konuşur. Gerçekten ne istediği genelde bilinmez, hep bir söylenti vardır. Bazen çok naif bazen de gayet mücadelecidir. Diktatörlerin elinde anahtar kelimedir onu söyleyince artık tamamen haklıdır. Hakkını arayanı değil, egemenlerin işine yarayanı makbuldür.”, ülkem metaforu için EÖA29.“Çünkü; ülkemde özgürlük belirli bir grubun özgürlüğüdür. Demokrasi maddi durumun iyi ya da kötü olmasıyla eşdeğerdir. (...)” ve yağmur metaforu için KÖA30. “Çünkü; düşünce herkeste mevcuttur. Her yağmur tanesini temsili bir insana benzetirsek sonuçta toplumun sesi olmuş

Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Sınıf Öğretmeni Adaylarının Demokratik Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi

olur. Bu yağmur tanelerinin buluşma noktası ise yeryüzüdür. Ortak bir alana ortak koşullarla ulaşılmış olur.” şeklinde gerekçe belirtmişlerdir.

Özgürlük kavramı olarak demokrasi kavramsal kategorisinde 4 sınıf öğretmeni adayı bulunmaktadır. Bu sınıf öğretmeni adaylarının 4’ü kızdır. Geliştirilen dört metaforun tamamı kuş metaforudur. Demokrasi kavramını özgürlük olarak ifade eden metaforları geliştiren sınıf öğretmeni adaylarının gerekçeleri incelendiğinde: Bir kuş metaforu için KÖA5. “Çünkü; neye ve nasıl uçacağına kendisi karar verir. Yuvasını da kendini güvende hissettiği bir yere yapar. Özgür olmak doğasında vardır. Bu yönüyle demokrasi bir kuş gibidir.”, kuş metaforu için KÖA17. “Çünkü; fikir özgürlüğü düşünce üretmedir. Fikir özgürlüğü dendiğinde aklıma ilk kuş geldi.”, kuşlar metaforu için KÖA19. “Çünkü; kuşlar, insanlar onlara engeller koymadığı sürece özgürce hareket etmektedir. Yani özgürlüğün, hakların en temel simgesidir gözümde. Demokrasi de insan eli ile sınırlandırılmadığı sürece hakların eşitliğini sağlayacaktır. Yani ikisinin varlığı için en temel etken insandır.” ve kuş metaforu için KÖA18. “Çünkü; özgürlük kavramını simgeler benim için. Kendi mekânı gökyüzünde süzülür. Kimsenin hakkına müdahale etmeden kendi özgürlüğünü yaşar.” şeklinde gerekçe belirtmişlerdir.

Çeşitlilik kavramı olarak demokrasi kavramsal kategorisinde 4 sınıf öğretmeni adayı bulunmaktadır. Bu sınıf öğretmeni adaylarının 3’ü erkek, 1’i kızdır. Geliştirilen metaforlar empati kurabilme, gökyüzü, kumsal ve gökyüzüdür. Demokrasi kavramını çeşitlilik olarak ifade eden metaforları geliştiren sınıf öğretmeni adaylarının gerekçeleri incelendiğinde: Empati Kurabilme metaforu için EÖA9. “Çünkü; empati bana önyargılı olmamayı ve karşıt düşünceyi de düşünerek değerlendirmemi sağlıyor. Bu süreçten dolayı da empatiyi demokrasiye benzettim. Farklı görüşleri de görüp bir ortak ve herkesin yararlanabileceği süreç oluşturulur.”, gökyüzü metaforu için EÖA11. “Çünkü; eşitlik, özgürlük ve sevginin bir arada olduğu farklılıkları birleştiren bir dünyanın hayal edilmesidir.”, kumsal metaforu için KÖA16. “Çünkü; kumsalda sayamayacağım kadar kum tanesi bulunur. Bu kum taneleri boyut, renk, şekil olarak birbirlerine benzemez. Demokrasi de içerisinde birbirine paralel ya da zıt birçok düşünceye yer verir. Fakat buna rağmen bir bütündür, kumsal gibi.”, gökyüzü metaforu için EÖA12. “Çünkü; gökyüzü gibi bütün herkese kucak açan güneş, yağmur, oksijen gibi insanların ihtiyaçlarına karşılık veren ve herkesin yararlandığı ortam.” şeklinde gerekçe belirtmişlerdir.

Karşılıklılık kavramı olarak demokrasi kavramsal kategorisinde 4 sınıf öğretmeni adayı bulunmaktadır. Bu sınıf öğretmeni adaylarının 1’i erkek, 3’ü kızdır. Geliştirilen

metaforlar *tarla, fabrika, meyve ağacı ve dondurmadır*. Demokrasi kavramını karşılıklılık olarak ifade eden metaforları geliştiren sınıf öğretmeni adaylarının gerekçeleri incelendiğinde: Tarla metaforu için EÖA25“Çünkü; birey özgür olduğu için istediği gibi hayatını yönlendirir. Demokrasilerde kişiler kendi haklarını bilir ve buna göre yaşar. Kendi yöneticilerini kendileri seçerler. Yönetici halka ne verirse kendisine o döner. Tarlada öyledir. Çiftçi ekinle ne kadar ilgilenirse o kadar kazanır. İlgilenmezse tarlası çoraklaşır ve artık ekin vermez. Yöneticilerde halkla ne kadar ilgilenirse o kadar süre koltuğuna sahip çıkar.”, fabrika metaforu için KÖA10. “Çünkü; fabrikada çalışan kişiler istediklerini ortaya koyarlar, dile getirirler. Düzenin devam etmesi için üzerindeki görevlerini yerine getirirler. Ama yine de son söz yöneticidedir. Kişilerin yönlendirmeleriyle gideceği yolu belirler.”, meyve ağacı metaforu için KÖA20. “Çünkü; ağaç doğru sulandıkça meyve verir ve o meyvelerden herkes vitamin alır. Her ağaç da kendi şartının elverdiği yerde daha iyi gelişir. Demokrasi de hitap ettiği topluma uygun ve doğru düşüncelerle desteklendikçe gelişir. Geliştikçe de toplumdaki herkes demokrasiden faydalanır.” ve dondurma metaforu için KÖA8.“Çünkü; dondurma külahsız, külah dondurmasız bir bütün oluşturmaz. Külah insan, dondurma ise demokrasidir. Demokrasinin olduğu yer renkli ve tatlıdır. Demokrasi içselleştikçe insana yani külahı akar.” şeklinde gerekçe belirtmişlerdir.

Gereklilik kavramı olarak demokrasi kavramsal kategorisinde 3 sınıf öğretmeni adayı bulunmaktadır. Bu sınıf öğretmeni adaylarının 3’ü de kızdır. Geliştirilen metaforlar *besinler, oksijen ve uçan bir kuştur*. Demokrasi kavramını gereklilik olarak ifade eden metaforları geliştiren sınıf öğretmeni adaylarının gerekçeleri incelendiğinde: Besinler metaforu için KÖA4.“Çünkü; demokrasi gereklidir. İnsan hayatında ekmek gibi su gibi bir ihtiyaçtır. Hayatımızın her alanında var olmalıdır. Besinler bizlere nasıl enerji veriyorsa demokrasi de bizim düşüncelerimizi harekete geçirir. Demokratik toplumda yaşayan bireyler de mutlu olurlar.”, oksijen metaforu için KÖA21. “Çünkü; insan oksijen almazsa yaşamını devam ettiremez demokraside insanların yaşamını devam ettirmesi için oksijen gibi önemli bir ihtiyaçtır.” ve uçan bir kuş metaforu için KÖA28. “Çünkü; kuşlar özgürce uçarlar. Demokrasi de insanlar için hak ve özgürlükleri temsil eder ve bu yüzden oldukça önemlidir. Bir kuş için uçabilmek ne denli önemliyse, insanlar için demokrasi o kadar önemlidir.” şeklinde gerekçe belirtmişlerdir.

Birey kavramı olarak demokrasi kavramsal kategorisinde 3 sınıf öğretmeni adayı bulunmaktadır. Bu sınıf öğretmeni adaylarının 3’ü de kızdır. Geliştirilen metaforlar *adaleti sağlayan lider, öğretmen ve annedir*. Demokrasi kavramını birey olarak ifade eden metaforları

Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Sınıf Öğretmeni Adaylarının Demokratik Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi

geliştiren sınıf öğretmeni adaylarının gerekçeleri incelendiğinde: Adaleti sağlayan lider metaforu için KÖA1 "Çünkü; her çözülmez gibi görünen meselelerde dahi bir çözüm önerisi vardır. Eşitliği, adaleti sağlamaya çalışır ve toplum tarafından itiraz edilecek durumları ortadan kaldırır. Herkesin tıpkı adaletli bir lider gibi güvendiği saygı duyduğu ve bir sorun olduğunda başvurduğu bir yönetim şeklidir. Adaletli bir lider gibi insanlar demokrasiye karşı güven duyarlar.", öğretmen metaforu için KÖA23. "Çünkü; insanlara karşı adil olmayı ve eşitliği öğretir. İnsanlar zaman zaman bu iki kavramı unutabilirler ve görmezden gelebilirler. İşte bu sırada demokrasi devreye girer." ve anne metaforu için KÖA2. "Çünkü; anne evdeki karar merkezidir. Hoşgörülüdür, adaletlidir, eşittir. Fakat belli kuralları vardır. Herkes her istediğini anında yapmak ister. Ama demokrasi bunun diğerleri için yanlışlarını gösterir ve diğerlerinin de hakkına adil olmamız gerektiğini söyler." şeklinde gerekçe belirtmişlerdir.

Yorumlamalar sonucunda oluşan yedi kavramsal kategori incelendiğinde sınıf öğretmeni adayları tarafından demokrasi kavramına ilişkin bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Bu sebeple oluşturulan yaratıcı drama etkinliklerinin hedefi demokratik tutum geliştirmeyi sağlamak olmuştur.

Araştırmanın ikinci alt problemi ise "Demokratik değerlerin kazandırılmasında sınıf öğretmeni adaylarının demokrasi kavramına ilişkin metaforik algıları dikkate alınarak yaratıcı drama yöntemi kullanımının, sınıf öğretmeni adaylarının demokratik tutumlarına etkisi var mıdır?" şeklindedir. Bu doğrultuda ilk olarak yaratıcı drama yönteminin demokratik tutumlara etkisi bakılmıştır. Tutumları belirlemek için ölçekten elde edilen puanların ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının demokratik tutumlarına ilişkin ortalama ve standart sapmaların dağılımları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumlarının Ön Test – Son Test Ortalama ve Standart Sapma Değerler Tablosu

	Ön Test Toplam Puan	Son Test Toplam Puan
Kişi Sayısı (N)	30	30
Ortalama ($\bar{x}$)	40.17	44.20
Standart Sapma (S)	4.28	3.09

Tablo 2 incelendiğinde sınıf öğretmeni adaylarının demokratik tutumlarına ilişkin ön test ortalama puanının 40.17, ön test standart sapma değerinin 4.28 ve sınıf öğretmeni adaylarının demokratik tutumlarına ilişkin son test ortalama puanının 44.20, standart sapma değerinin ise 3.09 olduğu bulunmuştur.

Sınıf öğretmeni adaylarının demokratik tutumlarına ilişkin puanlarında meydana gelen deneysel işlemler öncesi ile sonrası arasındaki farkın anlamlılığına t-testi ile bakılmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının demokratik tutumlarının eğitim öncesinden sonrasına değişim dağılımları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Sınıf Öğretmeni Adaylarının Demokratik Tutumlarının Eğitimin Öncesinden Sonrasına Değişimi t-testi Tablosu

Ölçüm	N	$\bar{x}$	S	Sd	T
Ön	30	40.17	4.28	29	-6.66
Son	30	44.20	3.09		

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının verilen eğitimden önceki demokratik tutumları ile eğitimden sonraki demokratik tutum puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur $t = -6.66$, $p < .05$. Katılımcıların aldıkları eğitimden sonraki demokratik tutumlarının ($\bar{x} = 44.20$), eğitimden öncesine göre ($\bar{x} = 40.17$) anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Eğitimden öncesinden sonrasına demokratik tutumlardaki değişim uygulamanın etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Sınıf öğretmeni adaylarının demokrasi kavramına ilişkin oluşturdukları metaforların incelenmesi sonucunda yedi kavramsal kategori oluşturulmuştur. Bunlar eşitlik, adalet, özgürlük, çeşitlilik, karşılıklık, gereklilik ve birey olarak isimlendirilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre sınıf öğretmeni adaylarının en fazla “eşitlik ve adalet” kavramları ile ilgili metafor, en az “birey ve gereklilik” kavramları ile ilgili metafor oluşturmuş olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar öğretmen adaylarının demokrasi kavramını eşitlik ve adalet kavramlarıyla eş anlamlı olarak algıladıkları düşünülebilir.

Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Sınıf Öğretmeni Adaylarının Demokratik Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi

Demokrasi kavramının algılanmasına yönelik yürütülen benzer çalışmalar incelendiğinde çalışma sonuçları alan yazınla tutarlılık göstermektedir. Soydaş (2010) araştırmasında annesi çalışan öğrencilerin demokrasi ve demokratik yaşamla ilgili “farklılık, özgürlük ve adalet” kavramlarında daha fazla metafor oluşturduğunu belirtmiştir. Sarı ve Sadık (2011) on tema altında toplanan metaforları temalara göre ayırdıklarında en çok “eşitlik” temasında metafor bulunduğunu belirtmişlerdir. Yüce ve Demir'in (2011) polis adayları üzerindeki çalışmada demokrasi kavramı algılarından birinin “eşitlik” olduğu görülmüştür. Sadık ve Sarı (2012) çalışmalarında öğrencilerin demokrasi algılarının çoğunlukla “eşitlik, özgürlük ve adalet” kavramlarıyla ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Güder ve Yıldırım (2014) da öğretmen adaylarının en fazla “eşitlik ve adalet” kategorisinde metafor oluşturduklarını belirtmiştir. Kuş ve Çetin'in (2014) çalışmalarında da ilköğretim öğrencilerinin demokrasi algılarının “eşitlik, insan hakları, milli egemenlik, özgürlük” boyutunda olduğunu belirtmiştir. Şentürk ve Oyman (2014) demokrasi kavramının öğretmen adaylarına “özgürlük, eşitlik, adalet, hak ve bireye saygı” kavramlarını çağrıştırdığını belirtmektedirler. Çalışmaların sonuçları incelendiğinde demokrasi kavramına yönelik ortak algının “eşitlik ve adalet” kavramları olduğu görülmüştür.

Bu sonuçlar incelendiğinde demokratik değerlerin kazandırılması için yapılan etkinliklerin, sınıf ve okul ortamlarında uygulanmış somut örneklerin etkili olduğu söylenebilir. Bu uygulamalardan biri okullardaki okul meclisleridir. Bu uygulamalarla ilköğretim birinci sınıftan itibaren her öğrenci seçimlere katılarak etkin rol oynamaktadır. Böylece çocuklara eşitlik algısı çok küçük yaşta kazandırılmaktadır. Branson (2004) da vatandaşlık bilgisi ve demokrasi eğitiminin ilköğretimden itibaren başlatılması gerektiği savunmaktadır. Çünkü okul ortamının öğrencilere verilen vatandaşlık bilgisi ve becerilerini edinmekteki oranını büyük ölçüde etkilediği belirtmiştir.

Sınıf öğretmeni adaylarıyla yapılan çalışmada yaratıcı drama etkinliklerinin demokratik tutum geliştirmede etkili olduğu görülmüştür. Bu etkililiği belirlerken eğitim öncesi ve sonrası alınan verilerdeki puanlar kullanılmış olup, bu puanlara göre eğitimden sonra demokratik tutumları, eğitimden öncesine göre anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Eğitimden öncesinden sonrasına demokratik tutumlardaki değişim uygulamanın etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Benzer çalışmalar incelendiğinde yaratıcı drama yönteminin çalışmalarda anlamlı farklılıklar meydana getirdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Yassa (1997) yaratıcı dramanın bireye olan katkıları kendine güven duyma, hakkını arayan birey olma, kendi duygularını kontrol etme ile tanımlanırken, gruba olan katkıları farklı düşünceleri görme, başkalarının nasıl hissettiğini anlama olarak tanımlanmış ve bunların dışında demokratik, esnek, hoşgörülü olma, eleştirel düşünme, kendini ifade etme, duygularını etkili biçimde açıklama davranışlarını da diğer başlığı altında belirtmiştir. Fleming, Merrell ve Tymms (2004) dramayla öğrencilerin dil, matematik ve tutumlarının daha olumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Arieli (2007) fen dersinde drama yönteminin kullanılmasının başarıya etkisini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Uygulama sonucunda deney grubu öğrencilerinin kontrol grubu öğrencilerinden Fen testlerinde daha başarılı sonuçlar elde ettikleri saptanmıştır. Kılıç ve Tuncel'in (2009) çalışması incelendiğinde yaratıcı dramanın İngilizce konuşmaya ve tutuma etkisi deney grubu lehine anlamlı farklılıklar bulunduğu görülmüştür. Arıkan Yılmaz (2011) da yaratıcı drama yönteminin etkili ve kalıcı bir yöntem olduğunu belirtmişlerdir. Ormancı (2011) ise deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin üniteye ilişkin başarı puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılığın bulunmadığını belirtmiştir. Fakat deney grubu lehine deneysel uygulama sonrasında fen bilgisi tutum ölçeği puanları ile fen öğrenmeye yönelik motivasyon ölçeği puanları arasında anlamlı düzeyde fark söz konusu olduğunu vurgulamıştır. Kadan'ın (2013) da deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu belirttiği görülmüştür.

Bu araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının demokratik tutumları incelenmiş, anlamlı farklılıkların bulunup bulunmadığına bakılmıştır. Araştırma sonucunda metaforik algılardan yararlanarak geliştirilip uygulanan yaratıcı drama etkinliklerinin sınıf öğretmeni adaylarının demokratik tutumlarında, yaratıcı drama eğitiminden sonra eğitimin öncesine göre anlamlı derecede farklılık olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Önder (2003) de yaratıcı drama demokrasi geleneğinin temel unsurlarından olan kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmeye de olanak tanırken; rol oynama, empati kurma gibi drama etkinlikleri yolu ile demokratik bir ortamda toplu yaşamak için gerekli olan becerilerin kazanılması da mümkün kılacağını belirtmiştir.

Ayrıca drama etkinlikleri sırasında düşüncelerin yargılanmadan kabul edilmesi, yanlış olmayan, olumlu ve yapıcı eleştirilerin yöneltilmesi yine drama süreci içinde demokratik

tutum içinde bulunmayı gerektirir. Drama süreci içinde çeşitli sosyal roller üstlenen ve sosyal problemlere çözümler üreten birey, bu uyumun ancak demokratik koşulların sağlandığı sürece bozulmayacağını yaparak ve yaşayarak deneyimleme şansına sahip olur (Selçioğlu, 2010).

Araştırmada elde edilen sonuçlara dayanarak demokrasi eğitimiyle ilgili şu öneriler getirilebilir:

Demokrasi, toplumların hayatında sözlükteki bir kavram olmaktan öteye geçmeli, özümsemeli, hayatla iç içe olmalıdır. Bu sebeple öğrencilere demokrasi eğitimi kendi hayatlarında, eğitim aldıkları kurumlarda yaşantılara dayalı bir şekilde verilmelidir. Demokrasi eğitimi, demokrasi bilincinin kazandırılabilmesi uygulamaya dönük eğitsel çalışmalarla desteklenmelidir. Yaşantılara dayalı öğrenme yöntemlerinden biri olan yaratıcı drama demokrasi eğitimi konusunda etkili bir öğretim yöntemi olarak değerlendirilebilir.

- Sınıf öğretmeni adaylarının eğitimleri sürecinde demokrasiye ilişkin algılarının farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla, farklı sınıflar arasında karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir.
- Öğretim elemanlarının, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının demokrasiye ilişkin algılarını belirlemeye ve karşılaştırmaya yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Metaforlara dayalı etkinlikler geliştirilerek öğrenilen kavramların kalıcılığı artırılabilir.
- Öğrencilere rol model olabilmeleri için öğretmenlerin demokrasi bilinci kazandırma ve demokrasi eğitimine yönelik yapması gerekenleri belirleyecek yeni araştırmalar yapılabilir.
- Öğretmenin demokrasi algısı demokrasiyi nasıl öğreteceğinin göstergelerinden biridir bu sebeple sınıf öğretmeni ve sınıf öğretmeni adayları ile yapılacak değer ve demokratik tutumlarla ilgili çalışmalar artırılmalıdır.
- Soyut kavramların öğretilmesi küçük yaş grubunda daha zor olduğu için lisans eğitimi sırasında alınan drama derslerinde demokrasi konularına yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Hizmet içi eğitim programları ve seminerlerde drama ve demokrasi eğitimlerine yönelik çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Adıgüzel, Ö. (2012). *Eğitimde Yaratıcı Drama*. (İkinci Baskı). Ankara: Naturel Yayıncılık.
- Arıkan Yılmaz, E. N. (2011). *İlköğretim okullarında yaratıcı drama yönteminin görsel sanatlar eğitiminde kullanılmasının erişimi, tutum ve kalıcılığa etkisi (Meram ilköğretim okulu örneği)*. Yayımlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Arieli, B. (2007). *The İntegration of Creative Drama into Science Teaching*. Doctoral dissertation. Kansas State University.
- Atasoy, A. (1997). *İlköğretim ikinci kademe demokrasi eğitimi ve ilköğretim ikinci kademe öğretmen ve öğrencilerinin demokratik tutum ve davranışlarının karşılaştırılmalı olarak incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Branson, M. S. (2004). "Education For Citizenship and The Teaching of Democracy In Schools", Center For Civic Education, USA, International Symposium on Democracy Education, Çanakkale.
- Büyükkaragöz, S. ve Üre, Ö. (1994). Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin demokratik tutumları araştırması. *Türk Demokrasi Vakfı Bülteni*. (19), 29-41.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem yayıncılık.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen Kavramı ile İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 693-712.
- Creswell, J. W. (2008). *Educational Research Planning, Conducting and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*. Upper Saddle River, NJ: Pearson/Merrill Prentice Hall.
- Creswell, J. ve Plano Clark, V. L. (2007). Understanding mixed methods research. In J. Creswell (Ed.), *Designing and conducting mixed methods research* (pp. 1-19). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Döş, İ. (2010). Aday Öğretmenlerin Müfettişlik Kavramına İlişkin Metafor Algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3), 607-629.
- Dündar, H. (2013). Öğretmen Adaylarının Sahip Olduğu Değerler İle Demokratik Tutumları Arasındaki İlişki. *The Journal of Academic Social Science Studie*, 6(2), 367-381.
- Erbay, F. ve Ömeroğlu, E. (2012) Okul Öncesi Öğretmenlerin Demokratik Tutumlarının Drama Uygulama Yeterlilikleri Açısından İncelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 171, 171-188.

Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Sınıf Öğretmeni Adaylarının Demokratik Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi

- Fleming, M., Merrell, C. ve Tymms, P. (2004). "The Impact of Drama on Pupils" Language, Mathematics, and Attitude in Two Primary Schools", *Research in Drama Education*, 9,2, September
- Genç, S. Z. ve Kalafat, T. (2008) Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumlar ile Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 211-222.
- Gözütok, D. (1995). Öğretmenlerin Demokratik Tutumları, Ankara Demokrasi Vakfı Yayınları.
- Greene, M. (1985). The Role of Education in Democracy. *Educational Horizons*, 63 (Special Issue), 3-9.
- Güder, S. Y. ve Yıldırım, A. (2014). Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Demokrasiye ilişkin Metaforları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 151-170.
- Güler, G., Öçal, M. F. & Akgün, L. (2011). Pre-service Mathematics teachers' Metaphors About Mathematics Teacher Concept. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 327-330.
- İbret, B. Ü. ve Aydınöz, D. (2011). İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Dünya Kavramına İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 85-102.
- Jick, T. D. (1979). Mixing Qualitative and Quantitative Methods: Triangulation in Action. *Administrative Science Quarterly*, 24, 602-611.
- Johnson, R. ve Onwuegbuzie, A. (2004). Mixed Methods Research: A Research Paradigm Whose Time Has Come. *Educational Researcher*, 33(7), 1426.
- Kadan, Ö. F. (2013). *Yaratıcı drama yönteminin ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin ingilizce dersindeki başarı, tutum ve motivasyonlarına etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Kılıç, Ş. ve Tuncel, M. (2009). Yaratıcı Dramanın İngilizce Konusmaya ve Tutuma Etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 9(2), 55-81, 79.
- Kuş, Z. ve Çetin, T. (2014). İlköğretim öğrencilerinin demokrasi algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(2), 769-790.
- Lobman, C. L. (2011). Democracy and development: the role of outside-of-school experiences in preparing young people to be active citizens. *Democracy and Education*, 19(1), 5.
- MEB. (2006). Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Drama Dersi Öğretim Programı 12. Sınıf
- MEB. (2010). "Değerler Eğitimi Hakkında Genelge (2010/53)" Tebliğler Dergisi, 6312.
- MEB. (2017). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri

- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *An Expand Source Book Qualitative Data Analysis*. (Second Edition). Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Modell, A. H. (2009). The Metaphor-the Bridge Between Feelingsand Knowledge. *Psychoanalytic Inquiry*, 29, 6-11.
- Okvuran, A. (2000). *Yaratıcı dramaya yönelik tutumlar*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ormancı, Ü. (2011). *İlköğretim fen ve teknoloji dersi 6. sınıf "vücudumuzda sistemler" ünitesinin öğretiminde drama yönteminin öğrenci başarı, tutum ve motivasyona etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Önder, A. (2003). *Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama*, İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Özer, M. (2004). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde yaratıcı drama yönteminin demokratik tutumlara ve ders başarısına etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Öztürk, N. K. (2000), *Demokrasi ve İnsan Hakları, Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi Projesi Kaynakları: Demokrasi Dosyası*, yay. haz. Kamil B. Raif ve B. Jülide Mollaoğlu, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara, 242-251.
- Öztürk, Ç. (2007). Sosyal Bilgiler, Sınıf Ve Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının "Coğrafya" Kavramına Yönelik Metafor Durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 8(2), 55-69.
- Saban, A. (2004). Giriş Düzeyindeki Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin İleri Sürdükleri Metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155. 82
- Saban, A., Koçbeker, B. N. ve Saban, A. (2006). Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(2), 461-522.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Saban, A. (2009). Öğretmen Adaylarının Öğrenci Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Saban, A. (2011). Bilgisayar öğretmeni adaylarının "okul" ve "bilgisayar öğretmeni" kavramlarına ilişkin zihinsel imgeleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(1), 423-446.
- Sadık, F. ve Sarı, M. (2012). Çocuk ve Demokrasi: İlköğretim Öğrencilerinin Demokrasi Algılarının Metaforlar Aracılığıyla İncelenmesi. *Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi*, 1(1), 48-62.

Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Sınıf Öğretmeni Adaylarının Demokratik Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi

- San, İ. (2001). *Türkiye’de Eğitimde Yaratıcı Drama Çalışmalarının Gelişimi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, İletişim Basım Evi.
- Sarı, M. ve Sadık, F. (2011). Öğretmen Adaylarının Demokrasi Algıları. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 67-82.
- Schunk, D. H. (2009). *Öğrenme teorileri*. Çev. Edit. Muzaffer Şahin). Ankara: Nobel Yayın.
- Selçioğlu, D. E. (2010). *Yaratıcı dramanın öğretmen adaylarının demokratik tutumlar, bilişüstü farkındalıkları ve duygusal zekâ yeterliliklerine etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Selçioğlu, D. E. (2011). Yaratıcı Dramanın Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları Üzerindeki Etkisi, *İstanbul Üniversitesi Uluslararası Eğitimde Yaratıcı Drama Sempozyumu Kitabı*, 60-67.
- Soydaş, S. (2010). *Öğrencilerin hayat bilgisi dersinde edindikleri demokrasi ve demokratik yaşamla ilgili kavramlara ilişkin oluşturdukları metaforların hermeneutic yaklaşımla incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Strenski, E. (1989). Disciplines and Communities, Armies and Monasteries and the Teaching of Composition. *Rhetoric Review*. 8(1), 137-145.
- Şentürk, İ. ve Oyman, N. (2014). Yükseköğretimde Demokratik Sınıf Yönetimi: Nitel Bir Çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 14(3), 921-945.
- Şimşek, A. (2000). *Sınıfta Demokrasi*. Ankara: Eğitim Sen Yayınları.
- Taşpınar, M. (2012). *Kuramdan Uygulamaya Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Elhan Kitap Yayın Dağıtım.
- Üstündağ, T. (1994). Günümüz Eğitiminde Drama. *Eğitim ve Bilim Dergisi*. 19(95), 35-43. 84
- Yassa, N. (1997). High School Students Involvement in Creative Drama: The Effects on Social Interaction. *Researching Drama and Theatre in Education*. International Conference. University of Exeter.
- Yeşil, R. (2002). *Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (7. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüce, S. B. ve Demir, Ö. (2011). Polis Adaylarının “Demokrasi” Kavramına İlişkin Algılarının Metaforlar Aracılığıyla İncelenmesi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 13(2), 147-178.